

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

3.1 วัตถุดิบและอุปกรณ์

วัตถุดิบที่ใช้ในการสกัดและวิเคราะห์สารสกัดจากอาร์ติโชค

- อาร์ติโชค 3 ส่วน คือ ดอก ใบ และราก
- สายพันธุ์ อิมพีเรียลสตาร์
- ที่มาของพันธุ์พืช พื้นที่ส่งเสริมการเพาะปลูกมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	1,400 เมตร
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	900-1,200 เมตร
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	1,300 เมตร
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	1,200 เมตร

- เอทานอล (Sigma-Aldrich Chemie GmbH, Germany)
- เอทานอล (Food grade, องค์กรสุรา)
- น้ำกลั่น

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์แผ่นฟิล์มละลายเร็ว

- มอลโทเดกซ์ทริน DE 10
- น้ำ
- กรดซิตริก
- โซเดียมอัลจิเนต
- ซอร์บิทอล
- Sucralose
- Microcrystalline cellulose

- สารสกัดอาร์ติโชคเข้มข้น
- กลิ่นรสเปปเปอร์มินต์
- สีผสมอาหารสีฟ้า

อุปกรณ์ที่ใช้ในการสกัดสารสกัดจากอาร์ติโชค

- เครื่องปั่น (Moulinex: Model DAA7, Mexico)
- ตู้อบสุญญากาศ
- เครื่องเขย่า Shaker Heidolph UNIMAX 2010
- เครื่อง Water bath shaker
- เครื่องกรองสุญญากาศ
- ตะแกรงเบอร์ 4 (600 μ m)
- ขวดสีขาขนาด 15 และ 30 มิลลิลิตร
- ตู้แช่เยือกแข็ง
- เครื่องระเหยสุญญากาศแบบหมุนเหวี่ยง (Rotary evaporator, Buchi: Model R205 Rotavapor, V800 Vacuum controller, Japan)
- ขวดรูปชมพู่ขนาด 250 มิลลิลิตร
- บีกเกอร์ขนาด 50, 100 และ 250 มิลลิลิตร
- ผ้าขาวบาง
- กระดาษกรองเบอร์ 4

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำฟิล์มละลายเร็ว

- บีกเกอร์ขนาด 600 และ 1,000 มิลลิลิตร
- แท่งแก้วคน
- ถ้วยตวง ซ้อน
- เครื่องชั่งแบบดิจิตอล (Vibra: AF-R220E, Japan)
- เครื่องชั่งแบบดิจิตอล (Metler Toldo: PB153, Switzerland)
- Magnetic stirrer heater (Harmony: HTS-1003, Japan)
- เครื่องปั่น (Phillip: Model HR2011, Indonesia)
- บล็อกพิมพ์พลาสติกขนาด 13*15 ตารางเซนติเมตร

อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์สารสกัดจากอาร์ติโชค

- ไมโครปิเปต (Micro Pipette)
- พาราฟิล์ม (Parafilm)
- ขวดสีขาขนาด 15 มิลลิลิตร
- ขวดปรับปริมาตรขนาด 5, 10, 50 และ 1,000 มิลลิลิตร
- บีกเกอร์ขนาด 50, 100 และ 250 มิลลิลิตร
- Vial สีขา 1.5 มิลลิลิตร
- กระบอกฉีดขนาด 3 และ 5 มิลลิลิตร
- Nylon syringe filters 13 mm, 0.45 mm
- ชุดกรองสูญญากาศสำหรับกรอง mobile phase
- เครื่องชั่งแบบดิจิทัล (Vibra: AF-R220E, Japan)
- เครื่องชั่งแบบดิจิทัล (Metler Toldo: PB153, Switzerland)
- เครื่องวัดค่าการดูดกลืนแสง (Spectrophotometer, Shimudzu: Model UV-160A, Japan)
- เครื่องโครมาโทกราฟีของเหลวสมรรถนะสูง (High performance liquid chromatography , Agilent: LC1200 series, USA)
- คอลัมน์ C18 (Column, Water: Nova-pak C 3.9*150 mm steel column, USA)

อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์แผ่นฟิล์มละลายเร็วผสมสารสกัดจากอาร์ติโชค

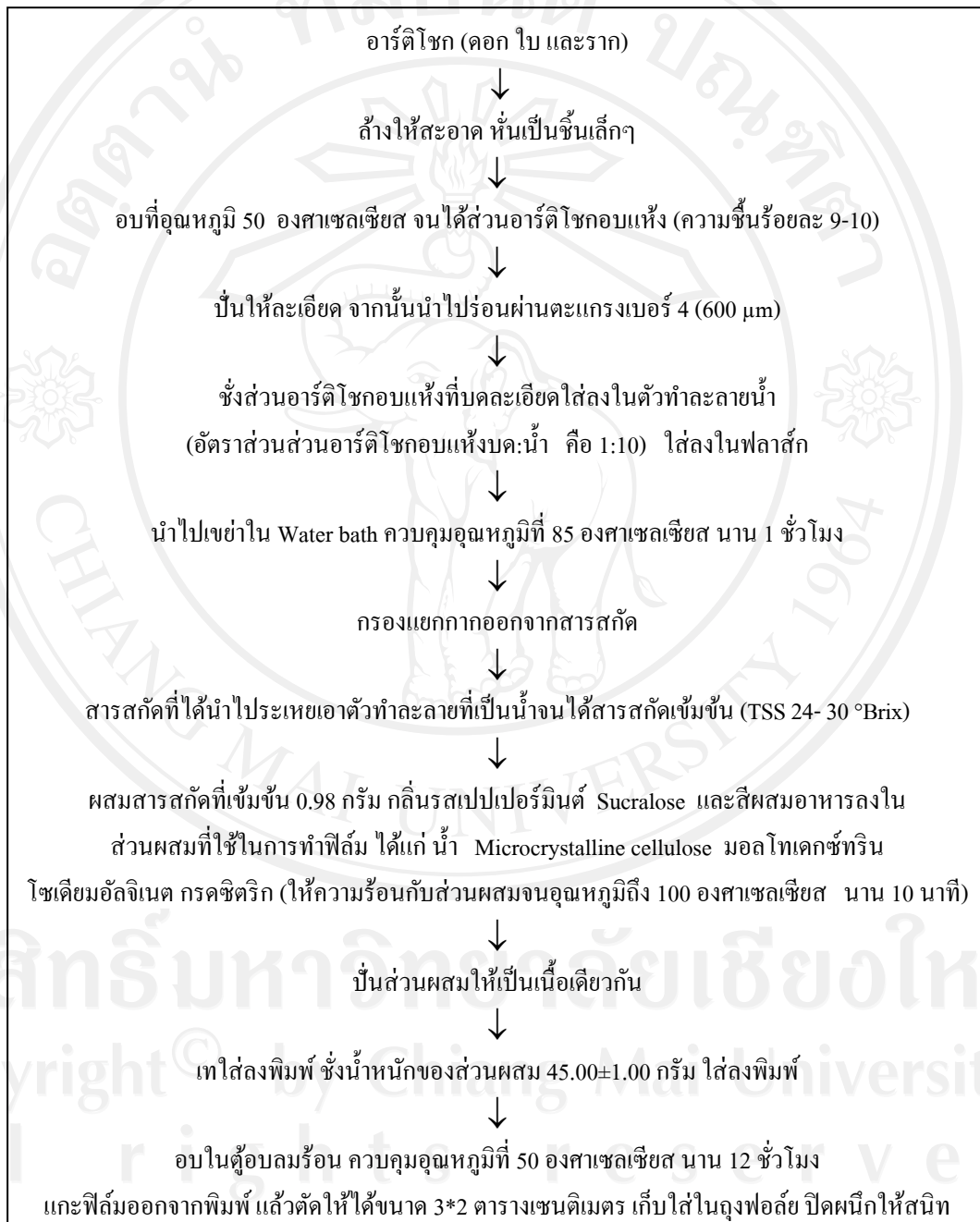
- ไมโครมิเตอร์ (Micrometer)
- บีกเกอร์ขนาด 800 มิลลิลิตร
- นาฬิกาจับเวลา
- ขวดปรับปริมาตรขนาด 5, 10, 50 และ 1,000 มิลลิลิตร
- เครื่องทดสอบระยะเวลาการแตกตัว (Disintegration tester, Pharmatest: PTZ Auto3, Germany)
- กรรไกร
- ถุงพลาสติกพอลิเอทิลีน

สารเคมีที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพทางกายภาพและเคมี

- เมทานอล ความเข้มข้นร้อยละ 100 (Analytical grade, Merck, Germany)
- สารมาตรฐานกรดคลอโรจินิก (Chlorogenic acid) (Sigma-Aldrich Chemie GmbH, Germany)
- สารละลายโฟลีน Folin-ciocalteu (Merck, Germany)
- สารดีพีพีเอส (2,2-diphenyl-1-picrylhydrazyl; DPPH, Merck, Germany)
- โซเดียมคาร์บอเนต (Sodium Carbonate; Na₂CO₃, Merck, Germany)
- เอทิล แอลกอฮอล์ ความเข้มข้นร้อยละ 100 (Analytical grade, Absolute Ethanol, Merck, Germany)
- สารมาตรฐานไซนาริน (1,3-dicaffeoylquinic acid, Chromadex INC, US)
- เมทานอล ความเข้มข้นร้อยละ 100 (Analytical grade, Merck, Germany)
- เอทิล แอลกอฮอล์ ความเข้มข้นร้อยละ 100 (HPLC grade, Absolute Ethanol, Merck, Germany)
- กรดอะซิติก (Absolute Ethanol, J.T.Baker, USA)
- อะซิโตนไนไตรล์ (HPLC grade, Absolute Acetonitrile, Merck, Germany)

3.2 วิธีการทดลอง

การศึกษาการพัฒนากระบวนการผลิตแผ่นฟิล์มละลายเร็วผสมสารสกัดจากอาร์ติโชค
เป็นดังนี้

ภาพ 3.1 กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์แผ่นฟิล์มละลายเร็วผสมสารสกัดจากอาร์ติโชค

3.3 แผนการทดลอง

การทดลองที่ 1 การศึกษาปริมาณสารประกอบฟีนอลิก และสารไซนาρινในแต่ละส่วนของอาร์ติโชก พันธุ์อิมพีเรียลสตาร์ (Imperial Star)

การศึกษาปริมาณสารต้านอนุมูลอิสระ และสารไซนารินในแต่ละส่วนของอาร์ติโชก คือ ส่วนดอก ใบ และราก โดยนำอาร์ติโชกจากแหล่งเพาะปลูก 4 แห่ง ในพื้นที่ส่งเสริมของมูลนิธิโครงการหลวง คือ

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	1,400 เมตร
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	900-1,200 เมตร
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	1,300 เมตร
ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย	ความสูงจากระดับน้ำทะเล	1,200 เมตร

ทำการสกัด โดยใช้ตัวอย่างสดของแต่ละพื้นที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ดอก ใบ และราก นำตัวอย่างสดแต่ละส่วนมาแยกปั่นพร้อมกับตัวทำละลายด้วยสารละลายเอทานอลร้อยละ 70 มีอัตราส่วนตัวอย่าง:ตัวทำละลายเท่ากับ 1:3 ปั่นนาน 1 นาที เนื่องจากการปั่นตัวอย่างสด จะทำให้เกิดปฏิกิริยาการเกิดสีน้ำตาล ซึ่งส่งผลต่อปริมาณสารประกอบฟีนอลิกได้น้อย เมื่อทำการวิเคราะห์จากนั้นเขย่าที่อุณหภูมิห้อง เป็นเวลา 3 ชั่วโมง วิเคราะห์สารสกัดของพีชอาร์ติโชกสด ด้วยวิธีการดังนี้

- ปริมาณสารประกอบฟีนอลิกทั้งหมด โดยเครื่องสเปกโตรมิเตอร์ ตามวิธี Folin-Ciocalteu Colerimethod
- ความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระ โดยเครื่องสเปกโตรมิเตอร์ ตามวิธี DPPH Method (Modified: Brand -Williams *et al.*, 1995)
- ปริมาณสารไซนาริน โดยเครื่อง HPLC (Modified: Zhu *et al.*, 2004)

เปรียบเทียบความแตกต่างทางสถิติของสารสกัดธรรมชาติ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในแต่ละส่วนของอาร์ติโชก และแหล่งพื้นที่เพาะปลูกต่อการใช้เป็นวัตถุดิบในการสกัดสารสกัดจากอาร์ติโชก

การทดลองที่ 2 การศึกษากระบวนการสกัดที่มีผลต่อคุณลักษณะและคุณสมบัติของสารสกัด ธรรมชาติจากพืชอาร์ติโชค

2.1 การศึกษาชนิดของตัวทำละลายที่มีผลต่อกระบวนการสกัด

เนื่องจากชนิดของตัวทำละลายมีผลต่อกระบวนการสกัด จึงทำการทดลองเบื้องต้นเพื่อศึกษาชนิดของตัวทำละลาย ได้แก่ น้ำ น้ำและเอทานอลในอัตราส่วนร้อยละ 10-90 และเอทานอลในการสกัดอาร์ติโชค โดยใช้ใบอาร์ติโชคที่ผ่านการอบแห้งเป็นตัวแทนในการสกัด (เนื่องจากการศึกษาปริมาณสารประกอบฟีนอลิกในอาร์ติโชคพันธุ์อิมพีเรียลสตาร์ จากประเทศอเมริกา พบว่า ส่วนใบของอาร์ติโชคมีปริมาณสารประกอบฟีนอลิกทั้งหมดและสารไซนารินสูง (Wang *et al.*, 2003) เหมาะแก่การนำมาสกัดเพื่อวิเคราะห์ปริมาณสารประกอบฟีนอลิก ซึ่งจะช่วยให้วิเคราะห์และเปรียบเทียบความแตกต่างได้ง่ายขึ้น) นำใบอาร์ติโชคที่ผ่านการอบแห้งมาบดละเอียด ใช้ตัวอย่างตัวทำละลายเท่ากับ 1:10 ใส่ลงในพลาสติก ขยำที่อุณหภูมิห้อง เป็นเวลา 3 ชั่วโมง สกัดที่ได้นำไปกรอง วิเคราะห์เปรียบเทียบปริมาณสารประกอบฟีนอลิกทั้งหมด ความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระ และปริมาณสารไซนารินของสารสกัดที่ได้

2.2 การศึกษาอุณหภูมิและเวลาในการสกัดที่มีผลต่อคุณลักษณะของสารสกัดจากพืชอาร์ติโชค

การทดลองนี้เป็นการศึกษาผลของอุณหภูมิและเวลาในการสกัด ที่มีผลต่อคุณลักษณะและคุณสมบัติในการสกัดสารสกัดจากวัตถุดิบอาร์ติโชคแห้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของกระบวนการสกัดสารสกัดจากส่วนของอาร์ติโชคที่ทำการคัดเลือกมาจากการทดลองที่ 1 ด้วยชนิดของตัวทำละลายจากการทดลองที่ 2.1 ต่อค่าความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระ ปริมาณสารประกอบฟีนอลิกทั้งหมด และปริมาณสารไซนาริน ทำการผันแปรปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสกัดสารสกัดคือ อุณหภูมิและเวลาที่ใช้ในการสกัด วางแผนการทดลองแบบ 2^2 Factorial experiment in Central Composite Design (ไพโรจน์, 2547) ซึ่งระดับปัจจัยของการทดลองและระดับปัจจัยของแต่ละสิ่งทดลองแสดงดังตารางที่ 3.1 และ 3.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 3.1 ระดับปัจจัยของการศึกษาผลของอุณหภูมิของตัวทำละลาย และเวลาในการสกัดสารสกัด

ปัจจัย	ระดับสูง (+1)	ระดับต่ำ (-1)
อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)	76	34
เวลา (ชั่วโมง)	7	2

ทำการกำหนดจุดที่ทำการศึกษา ตามแผนการทดลองแบบ 2^2 Factorial experiment in Central Composite Design ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.2 แผนการทดลองแบบ 2^2 Factorial experiment in Central Composite Design ในการศึกษาผลของอุณหภูมิและเวลาในการสกัดสารสกัด

สิ่งทดลอง	รหัสปัจจัย	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)	เวลา
1	(1)	34 (-1)	2 ชั่วโมง (-1)
2	a	76 (+1)	2 ชั่วโมง (-1)
3	b	34 (-1)	7 ชั่วโมง (+1)
4	ab	76 (+1)	7 ชั่วโมง (+1)
5	$-\alpha_a$	25 (-1.414)	4 ชั่วโมง 30 นาที (0)
6	$+\alpha_a$	85 (+1.414)	4 ชั่วโมง 30 นาที (0)
7	$-\alpha_b$	55 (0)	1 ชั่วโมง (-1.414)
8	$+\alpha_b$	55 (0)	8 ชั่วโมง (+1.414)
9	Cp1	55 (0)	4 ชั่วโมง 30 นาที (0)
10	Cp2	55 (0)	4 ชั่วโมง 30 นาที (0)

นำตัวอย่างแห้งมาบด อัตราส่วนตัวอย่างแห้งต่อตัวทำละลาย 1:10 ทำการเขย่าภายใต้ น้ำที่ควบคุมอุณหภูมิ โดยใช้เครื่อง Water bath shaker สารสกัดที่ได้จะกรองผ่านกระดาษกรอง เบอร์ 4 เก็บไว้ในขวดสีชาที่อุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส ก่อนนำไปวิเคราะห์คุณภาพทางเคมีทั้ง ปริมาณสารประกอบฟีนอลิกทั้งหมด ความสามารถในการต้านอนุมูลอิสระ ปริมาณสารไซนาริน และผลผลิตของสารสกัด นำผลการทดลองที่ได้วิเคราะห์ค่าทางสถิติ

สารสกัดอาร์ติโชกจากการทดลองที่ 2.2 นำมาทำให้เข้มข้นภายใต้สภาวะสุญญากาศ โดยใช้เครื่องระเหยสุญญากาศแบบหมุนเหวี่ยง (Rotary evaporator, Buchi: Model R205 Rotavapor, V800 Vacuum controller, Japan) ควบคุมอุณหภูมิที่ 50 องศาเซลเซียสจนได้สารสกัดที่เข้มข้น (TSS 24-30 °Brix) เพื่อกำจัดน้ำซึ่งเป็นตัวทำละลาย ทำให้ได้สารสกัดที่เข้มข้นขึ้น ซึ่งจะใช้สารสกัดที่เข้มข้นเป็นส่วนผสมของฟิล์มละลายเร็ว

การทดลองที่ 3 การศึกษาสูตรในการผลิตแผ่นฟิล์มละลายเร็วผสมสารสกัดจากอาร์ติโชค

การทดลองนี้เป็นการศึกษาส่วนผสมในการทำฟิล์มละลายเร็วที่มีผลต่อคุณลักษณะ และการยอมรับของผู้บริโภคต่อฟิล์มละลายเร็วที่ทำการพัฒนาขึ้น โดยอ้างอิงสูตรเบื้องต้นจากผลิตภัณฑ์ Ice shock strips peppermint flavor ดังนี้

แป้งข้าวโพด	ร้อยละ 94.99
ไซลิทอล	ร้อยละ 2.70
คาราจีแนน	ร้อยละ 1.00
กรดซิตริก	ร้อยละ 0.30
Aspartame	ร้อยละ 0.10
สีและน้ำมันเปปเปอร์มินต์	ร้อยละ 0.91

พิจารณาข้อมูลส่วนผสมที่มีผลต่อคุณลักษณะของฟิล์มที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะของแผ่นฟิล์ม ความหนาของแผ่นฟิล์ม ความสามารถในการละลาย จึงเลือกนำส่วนผสมหลักมาทำการผันแปร ปริมาณส่วนผสม โดยวางแผนการทดลองแบบ Mixture design ผันแปรส่วนผสมดังนี้ แป้งข้าวโพด ซอร์บิทอล และสารสกัดเข้มข้น ปริมาณส่วนผสมที่ทำการผันแปรแสดงดังตารางที่ 3.3

กำหนดส่วนผสมคงที่ ดังนี้	กรดซิตริก	ร้อยละ 0.01
	น้ำมันเปปเปอร์มินต์	ร้อยละ 0.70
	Sucralose	ร้อยละ 0.007
	น้ำ	ร้อยละ 97.28
(ปริมาณทั้งหมดเป็น 98 กรัม)		
	สีผสมอาหารสีฟ้า	20 ไมโครลิตร

ตารางที่ 3.3 สิ่งทดลองในการวางแผนการทดลองแบบ Mixture design ของผลิตภัณฑ์แผ่นฟิล์มละลายเร็ว (โดยกำหนดปริมาณทั้งหมดเป็น 2 กรัม)

สูตรที่	สารสกัดจากอาร์ติโชกเข้มข้น (กรัม)	แป้งข้าวโพด (กรัม)	ซอร์บิทอล (กรัม)
1	1.10	0.70	0.20
2	0.75	0.45	0.80
3	0.65	0.86	0.50
4	0.20	1.00	0.80
5	0.80	1.00	0.20
6	1.10	0.45	0.45
7	0.47	0.72	0.80
8	0.86	0.58	0.56
9	0.87	0.78	0.34
10	0.50	0.86	0.65
11	0.20	1.00	0.80
12	0.80	1.00	0.20

นำส่วนผสมทั้งหมด ให้ความร้อนจนมีอุณหภูมิ 80 องศาเซลเซียส จากนั้นทำการคนต่อไปเรื่อยๆ เพื่อให้ส่วนผสมเป็นเนื้อเดียวกัน ลดอุณหภูมิลงเหลือ 50 องศาเซลเซียส จึงผสมสารสกัดอาร์ติโชก กลิ่นรสเปปเปอร์มินต์ Sucralose และสีผสมอาหารให้เข้ากัน แล้วลดอุณหภูมิเหลือ 40 องศาเซลเซียส จึงขึ้นรูปในลักษณะของฟิล์ม โดยเทลงบนแม่พิมพ์ นำไปอบที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 12 ชั่วโมง เมื่อฟิล์มแห้งแล้วจึงแกะออกจากแม่พิมพ์ ตัดแผ่นฟิล์มให้ได้ขนาด 2x2 เซนติเมตร (Modified: พรชัย, 2550; Cilurzo *et al.*, 2008) นำมาวัดค่าคุณภาพของแผ่นฟิล์มละลายเร็ว ดังนี้

คุณสมบัติทางกายภาพ

- ความหนาของแผ่นฟิล์ม โดยใช้ไมโครมิเตอร์ (ภูริวัฒน์, 2550)
- ความสามารถในการแตกตัว นำแผ่นฟิล์มขนาด 2x2 เซนติเมตร มาใส่ในช่องของเครื่องทดสอบระยะเวลาการแตกตัว ซึ่งจะใช้น้ำกลั่นปริมาตร 800 มิลลิลิตร (ควบคุมอุณหภูมิที่ 37 ± 2 องศาเซลเซียส) เปิดเครื่องทำงานจับเวลาจนแผ่นฟิล์มแตกกระจายตัวผ่านตะแกรงไปหมด (ภูริวัฒน์, 2550)
- ความสามารถในการละลาย นำแผ่นฟิล์มขนาด 2x2 เซนติเมตร มาทดสอบกับผู้บริโภคนับจำนวน 50 คน โดยจับเวลาในการอมจนกระทั่งแผ่นฟิล์มละลายหมด (ภูริวัฒน์, 2550)

คุณสมบัติทางเคมี

- ความชื้น โดยใช้ตู้อบลมร้อน (AOAC, 2005)

คุณสมบัติทางประสาทสัมผัส

- ทำการทดสอบทางค่าประสาทสัมผัส โดยศึกษาการยอมรับของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา โดยใช้แบบสอบถามแบบ (9-point hedonic scale) กับผู้บริโภคนับกลุ่มเป้าหมาย (N=50) (ไพโรจน์, 2535)

ผลการทดลองที่ได้จะนำไปวิเคราะห์ ประเมินผลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Design-Expert Version 7.1.6 เพื่อหาส่วนผสมที่เหมาะสมในการทำฟิล์ม

การศึกษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์แผ่นฟิล์มละลายเร็วผสมสารสกัดอาร์ติโชค

นำผลิตภัณฑ์แผ่นฟิล์มละลายเร็วผสมสารสกัดอาร์ติโชคโดยใช้สูตรและกรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสมมาประเมินคุณภาพดังนี้

คุณสมบัติทางกายภาพ

- ความหนาของแผ่นฟิล์ม โดยใช้ไมโครมิเตอร์ (ภุริวัฒน์, 2550)
- ความสามารถในการแตกตัว นำแผ่นฟิล์มขนาด 2x2 เซนติเมตร มาใส่ในช่องของเครื่องทดสอบระยะเวลาการแตกตัว ซึ่งจะใช้น้ำกลั่นปริมาตร 800 มิลลิลิตร (ควบคุมอุณหภูมิที่ 37±2 องศาเซลเซียส) เปิดเครื่องทำงาน และจับเวลาจนแผ่นฟิล์มแตกกระจายตัวผ่านตะแกรงไปหมด (ภุริวัฒน์, 2550)
- ความสามารถในการละลาย นำแผ่นฟิล์มขนาด 2x2 เซนติเมตร มาทดสอบกับผู้บริโภคจำนวน 50 คน โดยจับเวลาในการอมจนกระทั่งแผ่นฟิล์มละลายหมด (ภุริวัฒน์, 2550)

คุณสมบัติทางเคมี

- ความชื้น โดยใช้ตู้อบลมร้อน (AOAC, 2005)
- ปริมาณสารไซนาริน โดยเครื่อง HPLC (Modified: Zhu *et al.*, 2004)

คุณสมบัติทางประสาทสัมผัส

ทำการทดสอบทางค่าประสาทสัมผัส โดยศึกษาการยอมรับของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนา โดยใช้แบบสอบถามแบบ (9-point hedonic scale) กับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย (N=200) (ไพโรจน์, 2535)